

УДК 347.94

DOI <https://doi.org/10.32837/chc.v0i36.206>

Садикова Яна Михайлівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри юридичних дисциплін
Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-2841-8324>

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВПЛИВУ ПРАВОСВІДОМОСТІ ТА ВИМОГ ДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Постановка проблеми. Судове доказування є складною діяльністю. Складність або комплексність цієї діяльності проявляється у формах, етапах, а також, безумовно, у суб'єктному складі. Останніми роками відбувається реформування сфери судового захисту прав, нові редакції процесуальних законів вже містять ряд положень прогресивного характеру в аспекті наближення здійснення судочинства міжнародним стандартам та принципам. Окремо слід звернути увагу на те, що з'явилися нові учасники процесу, як то експерт з питань права, змінено підхід до судового представництва, в тому числі встановлення адвокатської монополії тощо. Все це свідчить про те, що питання методології встановлення відповідного процесуального статусу учасників судового процесу, і зокрема суб'єктів доказування, формулювання критеріїв або, точніше сказати, виявлення джерел для правотворчості в цьому напрямку, стають дедалі актуальнішими. В світі реформ вбачається за необхідне не тільки розширяти коло прав та обов'язків чи змінювати їх, але робити це виважено.

Доказування як процесуальна діяльність є особливо складною і значущою для будь-якого цивільного провадження, оскільки результати такої діяльності безпосередньо впливають на те, яке рішення буде ухвалено за результатами розгляду справи загалом. Різний науковий підхід до суб'єктів доказування в цивільному процесі зумовлює те, що в основному акцентується увага на правовому статусі конкретного учасника про-

цесу, залежно від того, чи визнається він суб'єктом доказування чи ні. Зайнявши позицію, що кожен учасник процесу тією чи в іншою мірою є суб'єктом процесу доказування, слід дійти висновку, що законодавство дещо презюмує певний рівень правосвідомості конкретного учасника процесу. Законодавство повинно бути послідовним у реалізації тези про те, що учасники справи не обов'язково є юридично обізнаними (грамотними) суб'єктами, скоріше навпаки. Зрозуміло, що рівень правосвідомості юриста-професіонала та неюриста є різним. Законодавство і практика мають це враховувати.

Вочевидь, ситуація, за якої правовий статус учасника визначається в тому числі з позицій презюмованої (ймовірної) правосвідомості, є виправданою. Разом з тим сьогодні немає комплексного наукового дослідження методологічного спрямування в сфері правового регулювання процесуальних статусів учасників судових процесів через призму рівня їх правосвідомості.

Стан дослідження теми. Проблеми доказування в цивільному судочинстві стали об'єктом уваги більшості вчених, науковий інтерес яких знаходиться в площині здійснення судочинства та захисту прав. Зокрема, ці питання висвітлюються в роботах таких вчених, як С.В. Васильєв, В.В. Комаров, В.А. Кройтор, Д.Д. Лупеник, М.К. Треушніков, С.Я. Фурса, Т.В. Цюра, М.Й. Штефан [1–5] та багатьох інших. Питання ж правосвідомості здебільшого досліджувалося і продовжує розкриватися в роботах з філософії права

та працях вчених загальнотеоретичного спрямування, зокрема таких як О. Данильян, Ю. Дмитрієнко, О. Деменко, Д. Єрмоленко, Ю. Калиновський, М. Кельман, А. Колодій, В. Коновалова, С. Кравченко, Л. Кушинська, П. Рабинович, І. Омельчук, О. Скакун, С. Сливка, В. Тимошенко, І. Тімуш, М. Цимбалюк, О. Цуркан, А. Штанько та інші. В той же час зауважується, що незначна кількість наукових праць присвячується вивченню саме професійної правосвідомості [8, с. 26].

Метою статті є виявлення взаємовпливу правосвідомості та вимог до правового статусу суб'єктів доказування в цивільному процесі. Беручи до уваги ту обставину, що будь-яку процесуальну діяльність можна представити у вигляді послідовних специфічних соціальних зв'язків, найбільш зримо специфіку процесуального доказування можна простежити через призму його суб'єктного складу. Розкрити зміст процесуального правовідношення, його природу поза зв'язком з конкретно визначеними суб'єктами неможливо. З огляду на це окремим завданням дослідження є встановлення специфіки доказової діяльності кожного із суб'єктів цивільного процесу з огляду на ймовірну їх правосвідомість.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Зважаючи на таку загальну засаду сучасних судових процесів, як змагальність, говорячи про суб'єктів доказування, здебільшого мову ведуть про сторін та їх обов'язок доказування. Так, відповідно до ст. 81 ЦПК України, ст. 74 ГПК України, ст. 77 КАСУ кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім визначених процесуальним законом випадків.

Отже, будучи дещо по-різному сформульованим, обов'язок доказування в судових процесах визначає, що, посилаючись на яку-небудь обставину як на підставу своєї вимоги чи заперечення, сторона має її доказати. Відповідно, може скластися враження, що в доказовому процесі основними суб'єктами є сторони, які заінтересовані в розгляді справи та правильному і справедливому її вирішенні і, звичайно, на користь відповідної сторони. Варто зазначити, що більш підтримуваною позицією є та, відповідно до якої інші учасники цивільного процесу, окрім учасників справи (свідок, експерт, спеціаліст, перекладач тощо), які є суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин, не є суб'єктами доказування, оскільки вони тільки сприяють вирішенню справи по суті та не здійснюють ніяких дій щодо доказування [9, с. 5].

Насправді судове доказування представляє собою сукупність процесуальних дій практично усіх учасників процесу. Одні з них безпосередньо приймають участь у доказуванні, вчиняючи дії, які складають зміст цієї діяльності. Інші ж учасники опосередковано приймають участь у доказуванні, сприяючи учасникам і суду у збиранні, дослідженні та оцінці доказів. Таким чином, визначати становище суб'єктів процесу у доказуванні варто через призму структури цієї діяльності та її етапів.

У процесуальних науках класифікація суб'єктів процесуальних правовідносин переважно визначається їх заінтересованістю у результатах розгляду та вирішенні справи, а також функціями, які ними виконуються під час провадження у справі.

Досить умовно можна виділити три основні групи суб'єктів процесуальних відносин: суб'єкти, які здійснюють правосуддя в цивільних справах (суддя, колегія суддів, присяжні); сторони та інші учасники справи, інші учасники процесу. Останніх своєю чергою можна згрупувати за їх процесуальною роллю: а) суб'єкти, які безпосередньо беруть участь у доказуванні (свідок, експерт); б) суб'єкти, які сприяють розгляду і вирішенню справи (спеціаліст, перекладач); в) суб'єкти, які здійснюють організаційно-технічне забезпечення процесу (судовий розпорядник, секретар судового засідання).

Беручи за основу таку класифікацію, варто виходити з розуміння процесуальної психології кожного суб'єкта, його індивідуального відношення до доказування через ймовірну індивідуальну правосвідомість. Одні суб'єкти, маючи свою матеріальну заінтересованість у результатах розгляду справи, будуть оцінювати докази з точки зору підтвердження їх правової позиції, інші суб'єкти, будучи попередженими про кримінальну відповідальність (свідок, експерт), будуть намагатися надати більш об'єктивовану інформацію.

Окрім того, процесуальне законодавство визначає права та обов'язки кожного суб'єкта процесу, обмежуючи в деяких випадках розсуд та свободу дій цього суб'єкта. Таким чином, є певні суб'єктивні кордони діяльності учасників процесу, зумовлені особистими мотивами, заінтересованістю в справі, та об'єктивно-процесуальні кордони, які визначені для цих учасників нормами процесуального законодавства. Перебуваючи у правовому просторі, визначеному цими кордонами, кожен учасник процесу буде відповідно мислити та діяти, оцінюючи правову та доказову дійсність з власних позицій. При

цьому законодавство «приписує» учасникам їх усереднену поведінку.

Суд є основним суб'єктом процесуальних відносин. На нього покладається здійснення правосуддя, вирішення правових конфліктів, йому належить особлива роль у доказуванні.

Неупередженість суддів є однією з основних засад здійснення правосуддя. Статтею 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод встановлено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом. Зовнішня незалежність суддів не є прерогативою чи привілеєм, наданим для задоволення власних інтересів суддів. Вона надається в інтересах верховенства права та неупередженого правосуддя. Виходячи з таких передумов, суддя в процесі і в судовому доказуванні, зокрема, має зберігати об'єктивність та неупередженість, використовуючи для цього весь інструментарій, наданий йому процесуальним законодавством. Психологічний стан особи, яка наділена владою, зумовлюється насамперед високим ступенем відповідальності, пов'язаної з її повноваженнями та їхнім застосуванням у кожному конкретному випадку.

Для судді процесуальним законодавством встановлено стандарт поведінки як поведінки юриста високої кваліфікації. Процесуальне законодавство визначає роль суду в сфері доказування здебільшого організаційно-керівною характеристикою. В окремих моментах законодавство надає суду право діяти ініціативно, коли зазвичай така активність є обмеженою принципами змагальності та диспозитивності. Соціальна функція будь-якого виду судочинства полягає у захисті суспільного інтересу, яка реалізується кожного разу, коли виноситься законе та обґрунтоване рішення. В деяких ситуаціях за умови абсолютної змагальності та диспозитивності реалізація такої функції виглядає сумнівно, тому суд наділяється додатковими повноваженнями діяти ініціативно і на власний розсуд. Такі ситуації, як вже зазначалося, виникають, наприклад, коли це необхідно для захисту малолітніх чи неповнолітніх осіб або осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена.

Учасники справи є заінтересованими суб'єктами справи і їх заінтересованість є прямою, матеріально-правовою. Їх процесуально-правовий інтерес полягає в досягненні цілей з використанням діяльності судових органів. Для позивача заінтересованість полягає в тому, щоб суд

прийняв рішення про задоволення його вимог. Правова вигода позивача в такому разі полягає у підтвердженні правомірності його вимог до відповідача. Інтерес відповідача проявляється у бажанні спростувати всі заявлені до нього вимоги і отримання рішення про відмову в задоволенні позову.

Відображення інтересу в психіці проявляється в його усвідомленні, у виборі способів і видів діяльності суб'єкта щодо досягнення поставлених цілей. Ця обставина кардинально впливає на поведінку таких осіб, яка значно відрізняється від поведінки інших суб'єктів процесу. Особливо така відмінність проявляється в доказуванні. При цьому цивільне процесуальне законодавство не презюмує, що сторони (принаймні позивач) є обізнаними в праві. Їм приписується не професійна правосвідомість, а побутова. Такий висновок напрошується з аналізу ст. 175 ЦПК України, де визначаються вимоги до змісту позовної заяви. Серед обов'язкових змістових елементів відсутня правова підстава позову. Позивач у позовній заяві не зобов'язаний визначати норми, на які він посилається, достатньо вказати обставини, які є підставами звернення до суду.

Ініціатива матеріально заінтересованих осіб слугує головним джерелом руху цивільного процесу, що проявляється в різних аспектах. Звертаючись до суду за захистом порушеного або оспорюваного права, позивач має визначити предмет і підставу позову (вимогу до відповідача і обставини, з яких ці вимоги виникають). Предмет і підстава позову визначають межі судового розгляду. Учасники справи такими своїми діями закладають основи майбутньої судової справи та судового доказування в ній. Змінюючи предмет або підставу позову, позивач тим самим змінює вектор доказової діяльності. Практично до відкриття провадження у справі потенційний позивач визначає обставини, які в подальшому будуть складати предмет доказової діяльності. Позивач має на початку процесу оцінити всі докази, які в нього є, на предмет їх достатності, щоб підтвердити заявлені вимоги.

Учасники справи є заінтересованими і в той же час найбільш обізнаними щодо обставин справи суб'єктами процесу. Для задоволення своїх юридичних інтересів процесуальною формою передбачено право зацікавлених осіб (учасників справи для кожного виду провадження) не тільки брати участь у судовому розгляді, але й обґрунтувати свою правову позицію переважно шляхом надання письмових або усних пояснень.

Заінтересованість сторони в результаті справи однак може означати наявність у неї мотиву для необ'єктивного викладу фактів.

Розглядаючи психологічні характеристики такої діяльності зацікавлених осіб з точки зору з'ясування їх статусу в процесі судового пізнання-доказування, слід встановити, що здебільшого такі особи здійснюють власну правову інтерпретацію обставин справи. Оцінка ними доказів, сприйняття доказової інформації здійснюється ними через бажання досягти своєї правової мети і судового рішення, яке задовольнить їх інтереси. Тому та інформація, яка надається сторонами та іншими учасниками справи, має перевірятися і не сприйматися як достатня для встановлення певної обставини.

Протилежність інтересів сторін зумовлює можливість їх недобросовісної поведінки під час судового доказування. Така недобросовісність може проявлятися у несвоєчасному розкритті доказів, у перешкоджанні встановленню дійсних обставин справи або затягуванні судового процесу, у вибірковому поданні доказів з метою зловживання правом на позов тощо.

Сучасне українське процесуальне законодавство містить норми, які протидіють такій вибірковості та упередженості у доказуванні з боку заінтересованих учасників. Суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню судочинства, зокрема вчинення дій, що спрямовані на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення (ст. 44 ЦПК України). Як наслідок, у разі зловживання стороною чи її представником процесуальними правами суд має право покласти на таку сторону судові витрати повністю або частково незалежно від результатів вирішення спору. У разі неподання письмових, речових чи електронних доказів, що витребувані судом, без поважних причин або без повідомлення причин їх неподання суд може постановити ухвалу про тимчасове вилучення цих доказів державним виконавцем для дослідження судом. (ст. 146 ЦПК України). Окрім того, сьогодні запроваджено штрафи як заходи процесуального примусу за зловживання процесуальними правами, в тому числі і в доказуванні.

Щодо інших учасників процесу, то ці суб'єкти залучаються в процес за необхідності і виконують свої функції з огляду на покладений на них процесуальним законодавством обов'язок діяти відповідним чином, з урахуванням можливості застосування до них заходів державного впливу

в разі невиконання або неналежного виконання цього обов'язку. Відповідно, відношення до доказування у цих суб'єктів буде як до процесуального обов'язку.

Щодо процесуальної функції, яка притаманна кожному суб'єкту процесу, то варто визначити етапи доказування та активного суб'єкта цих етапів відповідно до процесуального законодавства.

За основу варто взяти визначення поняття доказування як процесуальної та розумової діяльності, яка врегульована процесуальним законодавством і спрямована на з'ясування обставин справи шляхом збирання, подання, дослідження та оцінки доказів у справі. Етапами доказування, відповідно, є: 1) формування предмету доказування; 2) збір та подача доказів; 3) дослідження доказів; 4) оцінка доказів.

Формування предмета доказування як перший етап доказування визначається як багаточисельний процес послідовного взаємного наближення факту та норми права, що починається на початковій стадії судового процесу (прийняття позовної заяви суддею) і закінчується етапом винесення судового рішення [10, с. 132]. Предмет доказування формується суддею (судом). Вважається, що суд, орієнтуючись на обставини, що є фактичними підставами позову, віднаходить правову підставу. Це є дещо неточним, оскільки формування предмету починається з визначення вимог позивача і одночасно обставин, що є підставами цих вимог. Формування предмету доказування починається з встановлення (уточнення) предмету позову (заяви), віднайдення загальних умов застосування обраного способу захисту прав та інтересів.

Відповідно до цивільного процесуального законодавства, здійснюючи правосуддя, суд захищає права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб, державні та суспільні інтереси у спосіб, визначений законом або договором. Якщо ж закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного, невиканого або оспореного права, свободи чи інтересу особи, яка звернулася до суду, суд, відповідно до викладеної в позові вимоги такої особи, може визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону.

Суд, орієнтуючись на вимоги учасників справи та на обставини, викладені ними, визначає предмет доказування у справі і в подальшому здійснює оцінку доказів через призму цього предмету, відсіюючи неналежні докази. В той же час процесуальне законодавство зобов'язує учасників

справи до початку судового розгляду (а для позивачів – на стадії відкриття провадження у справі) подати докази на підтвердження обставин, що стали підставою для вимог та заперечень. Учасники справи, інколи не будучи обізнаними в нюансах судового процесу, самостійно визначають обставини, які вони повинні і будуть доказувати. Іншими словами попереднє формування предмету доказування здійснюється учасниками справи з подальшим корегуванням і остаточним визначенням його судом як суб'єктом, наділеним професійною правосвідомістю.

Наступним етапом доказування є збір та подача доказів. У різних видах судочинства на цьому етапі в будь-якому разі основними суб'єктами є учасники справи. Через призму визначеного ними самостійно, а дещо пізніше через предмет доказування, сформований судом, ці суб'єкти здійснюють збір та подачу доказів суду. Основний акцент під час розгляду питання про суб'єктів збору та подачі доказів варто зробити на тому, наскільки активним є суд у різних видах судочинства.

Найменш залученим до процесу збору та подачі доказів є суд в цивільному та господарському процесі. Відповідно до ч. 2 ст. 13 ЦПК України збирання доказів у цивільних справах не є обов'язком суду, крім випадків, встановлених цим Кодексом. Суд має право збирати докази, що стосуються предмета спору, з власної ініціативи в цивільному судочинстві лише у випадках, коли це необхідно для захисту малолітніх чи неповнолітніх осіб або осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена, а також в інших випадках, передбачених ЦПК України. Суд виконує організаційні функції, як-от: визначає строки подачі доказів (ст. 83 ЦПК України), застосовує санкції у разі недобросовісності учасників справи (ст. 148 ЦПК України), сприяє у виконанні сторонами їх обов'язків, в тому числі шляхом витребування доказів (ст. 84 ЦПК України) тощо. Лише в окремому провадженні роль суду як суб'єкта збору та подачі доказів змінюється через особливості розгляду таких справ. Відповідно до ч. 3 ст. 294 ЦПК України справи окремого провадження розглядаються судом з додержанням загальних правил, за винятком положень щодо змагальності та меж судового розгляду. З метою з'ясування обставин справи суд може за власною ініціативою витребувати необхідні докази.

Тобто в будь-якому разі законодавець відшукує баланс між змагальним процесом та процесом слідчим. З урахуванням характеру судочин-

ства, значущості справ, їх складності, суб'єктного складу, доцільності та справедливості ваги активності в процесі збирання та подачі доказів схиляються або в бік учасників справи, покладаючи на них юридичні наслідки невиконання обов'язків доказування, або в бік суду, зобов'язуючи останнього діяти з власної ініціативи.

Існувала позиція вчених-процесуалістів, що дослідження, перевірку та оцінку доказів не можна кваліфікувати як судові доведення, бо з них складається судовий розгляд, а суд зобов'язаний дослідити, перевірити і оцінити докази, так як на ньому лежить обов'язок розглянути справу і покласти в основу рішення докази, які були досліджені суддями в судовому засіданні [11, с. 47]. Дослідження та оцінка доказів – це дійсно ті процесуальні дії, які складають суть стадії судового розгляду, однак це не дає жодного логічного обґрунтування, чому такі дії варто виключати з доказування. Крім того, без дослідження та без оцінки доказів доказування не може бути завершеним, оскільки не звершується пізнання обставин за допомогою доказів, на що і спрямоване все доказування.

Оцінка доказів представляє собою розумову діяльність суду, що протікає в логічних формах і включає в себе постановку задачі, процес її вирішення та результат.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Таким чином, особливості суб'єктів доказування визначаються не стільки їх правовим статусом, який встановлений законодавством, і який представляє собою сукупність їх прав та обов'язків, скільки іншими характеристиками (психологічними, соціологічними, професійними тощо), які і є першоджерелами для визначення правового статусу певного суб'єкта. Будучи суб'єктом правовідносин, особа проявляє свою правосвідомість. Законодавство виходить з презумпції високого рівня правосвідомості осіб, якщо кваліфікаційною вимогою до здійснення ними своєї професійної діяльності є наявність вищої юридичної освіти. А це своєю чергою проявляється в правому статуті через ширше коло обов'язків, більш високі вимоги до виконання такими особами цих обов'язків і, відповідно, встановлення більш суворих санкцій за невиконання або неналежне їх виконання тощо.

Регулятивна функція правосвідомості зумовлена властивістю свідомості не тільки відображати дійсність, а й спрямовувати діяльність людини на перетворення навколишнього світу.

Застосування судом або іншими суб'єктами процесу знань, що виходять за встановлені процесуальним законом рамки, є не що інше, як прояв правосвідомості в судочинстві.

Кожен учасник процесу виконує свою процесуальну роль і проявляє при цьому свою

правосвідомість. У доказуванні можна виявити суб'єкта пізнання, суб'єкта пояснень, суб'єкт інтерпретації тощо. Залежно від мети участі певного суб'єкта в процесі судового доказування законодавством визначено правовий статус такого суб'єкта.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васильев С.В. Доказування та докази по справах про відшкодування шкоди, завданої особі : навч. посібн. Харків : Факт, 2000. 200 с.
2. Кройтор В.А., Слипенченко А.И. Некоторые процессуальные особенности судебного доказывания и судебных доказательств по делам о возмещении морального (неимущественного) вреда. Современное состояние исследования неимущественных неимущественных правоотношений в науке гражданского права: Сборник тезисов научных докладов и сообщений круглого стола / Под науч. ред. В.А. Кройтора и С. А. Слипенченко. Харків : ХНУВД, 2012. С. 20–41.
3. Луспенник Д.Д. Застосування у судовій практиці доказових презумпцій та фікцій у системі розподілу обов'язків з доказування за новим ЦПК України. *Право України*. 2005. № 8. С. 56–60.
4. Луспенник Д.Д. Судочинство у справах про захист честі, гідності та ділової репутації : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. юрид. наук : 12.00.03. / Дмитро Дмитрович Луспенник. Харків, 2003. 20 с.
5. Комаров В.В. Проблемы науки гражданского процессуального права / В.В. Комаров, В.А. Бигун, В.В. Баранкова ; под ред. проф. В.В. Комарова. Харьков : Право, 2002. 440 с.
6. Фурса С.Я., Цюра Т.В. Докази і доказування у цивільному процесі: науково-практичний посібник. Київ : Видавець Фурса С.Я., КНТ, 2005. 256 с.
7. Штефан М. Й. Цивільний процес : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти. Вид. 2-ге, перероб. та допов. Київ : Ін Юре, 2001. 696 с.
8. Куренда Л. Дослідження сутності професійної правосвідомості юриста. *Історико-правовий часопис*. 2014. № 1. 26–29
9. Предмет та суб'єкти доказування у цивільному процесі України та Франції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Дрогозюк Крістіна Борисівна ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2018. 20 с.
10. Коваленко А.Г. Институт доказывания в гражданском и арбитражном судопроизводстве. Москва : Издательство НОРМА, 2002. 208 с.
11. Клейнман А.Ф. Новейшие течения в советской науке гражданского процессуального права (Очерки по истории). Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1967. 119 с.

Садикова Яна Михайлівна

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВПЛИВУ ПРАВОСВІДОМОСТІ ТА ВИМОГ ДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті зроблено спробу в загальному вигляді висвітлити взаємовплив презюмованого рівня правосвідомості конкретного учасника процесуального доказування цивільного процесу з процесуальним статусом цього суб'єкта. Так, законодавство виходить з презумпції високого рівня правосвідомості осіб, якщо кваліфікаційною вимогою до здійснення ними своєї професійної діяльності є наявність вищої юридичної освіти. А це своєю чергою проявляється в правому статуті через ширше коло обов'язків, більш високі вимоги до виконання такими особами цих обов'язків і, відповідно, встановлення більш суворих санкцій за невиконання або неналежне їх виконання тощо.

Ключові слова: доказування, суб'єкт доказування, правосвідомість, правовий статус, цивільний процес.

Садькова Яна Михайлівна

ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОВЛИЯНИЯ ПРАВОСОЗНАНИЯ И ТРЕБОВАНИЙ К ПРАВОВОМУ СТАТУСУ СУБЪЕКТОВ ДОКАЗЫВАНИЯ В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ

В статье сделана попытка в общем виде осветить взаимовлияние презюмированного уровня правосознания конкретного участника процессуального доказывания гражданского процесса с процессуальным статусом этого субъекта. Так, законодательство исходит из презумпции высокого уровня правосознания лиц, если квалификационным требованием к осуществлению ими своей профессиональной деятельности является наличие высшего юридического образования. А это в свою очередь проявляется в правовом статусе через более широкий круг обязанностей и более высокие требования к выполнению такими лицами этих обязанностей и, соответственно, установление более строгих санкций за неисполнение или ненадлежащее их выполнение и тому подобное.

Ключевые слова: доказывание, субъект доказывания, правосознание, правовой статус, гражданский процесс.

Sadykova Yana

FEATURES OF INTERACTION OF LEGAL CONSCIOUSNESS AND REQUIREMENTS TO THE LEGAL STATUS OF SUBJECTS OF EVIDENCE IN THE CIVIL PROCESS

The article attempts to generalize the interplay of the presumed level of legal consciousness of a particular participant in the process of proving a civil process with the procedural status of this subject.

Taking into account the fact that any procedural activity can be represented in the form of successive specific social ties, the most visible specificity of procedural evidence can be traced through the prism of its subjective composition. It is impossible to characterize the content of the procedural legal relationship and its nature without connection with specific entities. Given this, the objective of the study is to identify the specifics of the evidence-based activities of each of the subjects of the civil process.

Legislation proceeds from the presumption of a high level of legal consciousness of persons if the qualification requirement for their professional activity is the presence of a higher legal education. And this, in turn, is manifested in the legal status through a wider range of duties and higher requirements for such persons to fulfill these duties and, accordingly, the establishment of more stringent sanctions for non-fulfillment or improper fulfillment of them and the like.

The regulatory function of legal consciousness is determined by the property of consciousness not only to reflect reality, but also to direct human activities to transform the surrounding world. The application of knowledge by the court or other entities of the process that go beyond the framework established by the procedural law is nothing more than a manifestation of legal awareness in legal proceedings.

Each participant in the process fulfills its procedural role and at the same time displays its legal consciousness. In proving it is possible to identify the participant of knowledge, the participant of explanations, the participant of interpretation, and the like. Depending on the purpose of participation of a certain subject in the process of judicial proof, the legislation defines the legal status of such a subject.

Key words: proof, subject of proof, legal consciousness, legal status, civil process.